

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta 17.10.2024

Väestöliiton ja Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston kirjallinen asiantuntijalausunto ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta

Asia: VNS 3/2024 vp Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

<https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+3/2024>

Elina Korhonen, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston puheenjohtaja, Väestöliiton kansainvälisten asioiden johtaja.

Väestöliitto ja Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkosto kiittävät eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta.

Lähestyessämme historiallisen 1325-päätöslauselman 25. juhlavuotta tilanne maailmassa on synkkä: lisääntyvien väkivaltaisten konfliktien seurauksena niistä kärsivien määrä on jatkuvassa kasvussa. Vuonna 2023 maailma kärsi ilmastokatastrofeista, uusista sodista ja konflikteista sekä monien jatkuvien kriisien syvenemisestä. Vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla ennätykselliset **114 miljoonaa ihmistä joutui pakenemaan kodeistaan** — joista keskimäärin puolet on naisia ja tyttöjä, joilla on erityisiä haavoittuvuuksia liittyen heidän lisääntymisterveyteensä ja turvallisuuteensa. YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPA arvioi, että **vuonna 2024 ainakin 6,1 miljoonaa raskaana olevaa naista tulee kiireellisesti tarvitsemaan humanitaarista apua**, kun taas **84 miljoonaa naista ja tyttöä ovat akuutissa vaarassa kokea seksuaaliväkivaltaa kriisien keskellä**.

Naiset ja tytöt eivät kuitenkaan ole vain kriisien ja konfliktien uhreja vaan myös aktiivisia toimijoita, jotka osallistuvat niin konfliktien ratkaisuun kuin rauhan edistämiseen yhteiskunnan eri tasoilla. Naiset ja tytöt ovat usein humanitaarisen avun eturintamassa tarjoamalla kriittistä apua ja puolustaen omia ja yhteisöjensä tarpeita.

Tästä huolimatta naiset on vieläkin suljettu liian usein päätöksenteon ulkopuolelle. Vuonna 2022 **naiset muodostivat noin 16 % neuvottelijoista tai edustajista YK-johtoisissa rauhanprosesseissa** – tämä määrä on lisäksi laskenut viimeisten kahden vuoden aikana. Huolimatta pyrkimyksistä parantaa naisten osallistumista, he ovat edelleen aliedustettuina keskeisissä rauhanneuvotteluissa ja jäävät usein sivurooliin. Tämä on erityisen ilmeistä maissa, kuten Etiopiassa, Sudanissa ja Myanmarissa, joissa naisten osallistuminen rauhanprosesseihin on minimaalista. Naisten osallistumisen lisääminen rauhanrakentamiseen on kuitenkin kriittisen tärkeää, sillä tutkimukset osoittavat, että heidän osallistumisensa johtaa kestävämpiin rauhansopimuksiin.

Samaan aikaan globaalisti vahvistuva, naisten ja vähemmistöjen oikeuksia, demokratiaa sekä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä vastustava anti-gender-liike on voimistunut entisestään ja uhkaa viedä Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan aikaansaannoksia taaksepäin. Sota ja sen uhka Euroopassa ovat myös kaventaneet turvallisuuskeskustelua Suomessa, jolloin sukupuolinäkökulma jää usein ulkopuolelle ja nähdään toissijaisena.

Käytännössä ne, jotka kärsivät kriiseistä ja konflikteista eniten, ovat myös niitä, joiden ääni kuuluu päätöksenteossa ja rauhanneuvotteluissa vähiten.

Nyt on tärkeämpää kuin koskaan, että Suomi pysyy vahvasti 1325-agendan edistäjänä globaalisti ja toteuttaa kunnianhimoista kansallista toimintaohjelmaansa, joka on voimassa vuoden 2027 loppuun asti.

Selonteossa käy ilmi myönteisesti Suomen vahva sitoutuminen sääntöperustaiseen ja monenkeskiseen maailmanjärjestykseen sekä Suomelle tärkeisiin arvoihin, kuten tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja

demokratiaan tulee vahvasti esiin selonteosta. **Toimeenpanon konkretisointiin on kuitenkin kiinnitettävä enemmän huomiota ja se on tehtävä tavoitteellisesti.** Konkreettisten linjausten painopiste on sotilaallisessa turvallisuudessa ja taloussuhteissa, jolloin inhimillinen turvallisuus kokonaisuutena jää toissijaiseksi. Tätä tukeakseen annamme seuraavat konkreettiset evästyksset. **Naiset, rauha ja turvallisuus -verkosto ja Väestöliitto pyytävät kiinnittämään erityisesti seuraaviin teemoihin huomioita:**

1. Suomen Nato-jäsenyys ja Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan edistäminen

Kiitämme ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa siitä, että selonteossa Suomi uutena Naton jäsenmaana sitoutuu kannattamaan kunnianhimoista lähestymistapaa Naton Naiset, rauha ja turvallisuus -kokonaisuutta ja Naton inhimillistä turvallisuutta koskevassa työssä. Selonteko painottaa, että Suomi tukee Naton Naiset, rauha ja turvallisuus -työn kehittämistä siten, että sen toimeenpano tehostuu kaikissa Naton ydintehtävissä, myös pelotteessa ja puolustuksessa.

On tärkeää, että Suomessa tähän varattaisiin riittävät rahalliset ja henkilöresurssit ja tehtäisiin tarkka etenemissuunnitelma siitä, miten tämä tavoite käytännössä toteutetaan. Kannustamme Suomea myös jakamaan omia oppejaan naisten menestyksekkäästä osallistumisesta siviilikriisinhallintaan ja naisten osuuden systemaattisesta nostamisesta siviilikriisinhallinnan tehtävissä, myös johtotasolla. Verkosto kannustaa hyödyntämään Suomen muita vahvuuksia, kuten kokonaisvaltaista turvallisuusajattelua, edistämään suomalaisten Naiset, rauha ja turvallisuus -asiantuntijoiden rekrytointia Natossa ja panostamaan heidän koulutukseensa sekä näyttämään esimerkkiä Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan toimeenpanossa omassa sotilastoiminnassa.¹

2. Suomen kriisinhallintaoperaatiot ja tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen

Mielestämme on erinomaista, että selonteko listaa kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisessa edistettävän ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa.

Pyydämme kiinnittämään huomiota siihen, että **kriisinhallintaoperaatioihin osallistuvilla on riittävästi koulutusta siitä, mitä tämä tarkoittaa heidän tehtäviensä kannalta** ja että jokaisella operaatiolla on selkeät toimintaohjeet ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämiseksi kussakin kontekstissa.

Pidämme tärkeänä, että Suomi kehittää asiantuntijuutta niin tasa-arvon kuin ihmisoikeuksien edistämisessä, ja mahdollistaa näiden asiantuntijoiden työllistymisen myös Suomessa.

3. Suomen rooli rauhanvälityksessä sekä eritaustaisten naisten merkityksellisen osallistumisen varmistaminen prosessien kaikkiin vaiheisiin

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko painottaa Suomen osaamista rauhanvälityksen saralla. Vuonna 2022 naiset muodostivat noin 16 % neuvottelijoista tai edustajista YK johtamissa tai osittain johtamissa rauhanprosesseissa. Tämä luku on valitettavasti laskenut viimeisten kahden vuoden aikana. Huolimatta pyrkimyksistä parantaa naisten osallistumista, he ovat edelleen aliedustettuina keskeisissä rauhanneuvotteluissa ja osallistuessaan jäävät usein sivurooliin. Tämä on erityisen ilmeistä maissa, kuten Etiopiassa, Sudanissa ja Myanmarissa, joissa naisten osallistuminen rauhanprosesseihin on vähäistä.

Näemme erityisen tärkeänä, että eritaustaiset naiset ja eri vähemmistöryhmien edustajat ovat merkityksellisesti ja täyspainoisesti mukana neuvotteluissa. Tämä on myös kriittisen tärkeää, sillä tutkimukset osoittavat, että naisten osallistuminen johtaa kestävämpiin rauhansopimuksiin. Lisäksi Väestöliitto muistuttaa, että naisten ja vähemmistöjen osallistuminen rauhanneuvotteluihin on ainoa tapa

¹ [Lue lisää Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston julkaisusta NAISSET, RAUHA & TURVALLISUUS \(WPS\) -AGENDA, NATO JA SUOMI](#)

varmistaa, että heidän tarpeensa otetaan huomioon rauhansopimuksen ehdoissa ja jälleenrakennuksessa. Tämä on tapa rakentaa kestävämpiä, tasa-arvoisempia ja vakaimpia yhteiskuntia.

Suosittelemme, että **Suomen tukiessa rauhanprosesseja tai osallistuessa niihin se tarjoaa neuvotteluosapuolille kannustimia naisten osallistumisen edistämiseksi** — esimerkiksi koulutusta, logistista tukea tai lisävaltuuskuntapaikkoja. Naisten osallistumista rauhanprosesseihin ja rauhan rakentamistyöhön tulisi vahvistaa konkreettisilla tavoitteilla, kuten kohdentamalla vähintään 15 prosenttia rauhanvälitykseen osoitetuista varoista naisten osallistumiseen, joka on YK:n suositus.

Lisäksi tutkimusten mukaan naisten osallistuminen rauhanprosesseihin on yleisempää maissa, joissa on vakiintuneita naisten kansalaisjärjestöjä, sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevia lakeja ja toimintaohjeita. Siksi naisten järjestöjen rahoittaminen konfliktialueilla sekä paikallisten naisrauhanrakentajien tukeminen on tärkeää samoin kuin maiden tasa-arvokehityksen tukeminen valtiotasolla.

4. Suomen on edistettävä naisspesifejä tarpeita humanitaarisissa kriiseissä, kuten kokonaisvaltaisia seksuaali- ja lisääntymisterveysstarpeita.

Naiserityiset tarpeet, kuten seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut sekä naisten ja tyttöjen suojele sukupuolittuneelta- ja seksuaaliväkivallalta ovat olennainen osa tehokasta humanitaarista apua. Kuitenkin **vain 1 % kaikesta humanitaarisesta rahoituksesta kohdistuu seksuaali- ja lisääntymisterveyden turvaamiseen. Siksi Suomen tulee panostaa tähän työhön.** YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPA on ainoana YK-järjestönä vastuussa näiden edistämisestä YK-koordinaatiossa humanitaarisissa kriiseissä. Tästä huolimatta Suomi on lopettanut humanitaarisen tuen UNFPalle (mm. Ukrainan tuki loppui joulukuussa 2023 ja tuki Syyrian työlle loppui 2022).

Suomen tulee kohdentaa humanitaarista rahoitusta UNFPALLE, jotta naisten ja tyttöjen tarpeisiin vastataan ja Suomen kansallisen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman sitoumukset toteutuvat.

Lisäksi Suomi rahoittaa seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia paikallisten ja kansainvälisten perhesuunnittelujärjestöjen, kuten IPPF:n sekä suomalaisten kansalaisjärjestöjen kautta. IPPF:n osalta monivuotiset rahoitussopimukset vahvistaisivat Suomen pitkäaikaista ja vakaata tukea seksuaali- ja lisääntymisterveydelle ja -oikeuksille. IPPF:n jäsenjärjestöt toimivat haurilla alueilla ja vahvistavat naisten pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Tämä on tärkeää, koska ilman mahdollisuutta päättää omasta lapsiluvusta, on naisten mahdotonta osallistua yhteiskuntien rakentamiseen, rauhanneuvotteluihin, koulutukseen tai työelämään. IPPF:n jäsenjärjestöt toimivat usein erittäin vaikeissa oloissa tavoittaen haavoittuvimmassa asemassa olevat naiset. Järjestöt ovat paikalla ennen kriisiä, kriisin aikana ja sen jälkeen. IPPF:n jäsenjärjestöt tekevät myös saumatonta yhteistyötä YK-järjestöjen kanssa tehostaen niiden toimintaa.

UN Womenilla on keskeinen rooli sukupuolten tasa-arvonäkökulmien sisällyttämisessä humanitaariseen toimintaan. Koordinoivalla roolillaan UN Women varmistaa, että YK:n humanitaarisessa avussa huomioidaan sukupuolinäkökulmat laaja-alaisesti. Suomen on tärkeää jatkaa vahvaa tukeaan tälle tärkeälle työlle.

5. Kansalaisyhteiskunnan tila tarvitsee vahvistamista Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan edistämässä

Kiitämme selontekoa siitä, että siinä kirjataan Suomen tukevan kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuspuolustajien toimintamahdollisuuksia sekä painotetaan Suomen hyödyntävän yhteistyöstä kansalaisjärjestöjen kanssa ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämässä.

Hallitus on kuitenkin samaan aikaan kohdistanut laajoja leikkauksia kansalaisjärjestöjen rahoitukseen useilla hallinnonaloilla. Valtioneuvosto on päättänyt lopettaa kokonaan esimerkiksi rauhanjärjestöille

myönnettävän yleisavustuksen, jonka tavoitteena on ollut *“rauhantyyden avulla tukea rauhaa, yhteiskunnallista vakautta ja konfliktien ehkäisyä”*.

Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman menestyksellä toimeenpano nojaa järjestöjen työhön. Järjestöillä on mm. keskeinen rooli paikallisten naisjärjestöjen ja rauhanliikkeiden vahvistamisessa ja rauhanvälittäjänaisten tukemisessa ja siksi on tärkeää, että järjestöjen rahoitus varmistetaan.

Konfliktialueiden naisjärjestöt tarvitsevat poliittista tukea, tunnustusta, suojelua sekä joustavaa ja pitkäkestoista rahoitusta työnsä kestävän rauhan edistämiseksi. Näin vahvistetaan myös paikallista omistajuutta ja koko kansalaisyhteiskuntaa kestävän rauhan saavuttamiseksi

Haluamme huomauttaa, että rahoitusleikkaukset järjestöjen toimintaan ja kehitysyhteisöihin syövät uskottavuutta tältä kirjaukselta.

Suomen on arvioitava, miten leikkaukset vaikuttavat yhteiskunnan resilienssiä ja kestävä rauhaa tukevaan työhön, mm. naisten taloudellisen ja poliittisen voimaantumisen, koulutuksen, oikeussuojan ja seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämiseen.

6. Suomen on tärkeä säilyttää asemansa edelläkävijänä tasa-arvonäkökulmien huomioimisessa teknologioihin liittyen

On hienoa, että selonteossa on huomioitu teknologiakehityksen rooli ja että *Suomi tukee perus- ja ihmisoikeuksien ja näihin liittyvien riskien vahvaa huomioimista tekoälyn kehittämisessä ja soveltamisessa sekä sitä koskevassa sääntelyssä.*

Suomi on profiloitunut kansainvälisesti edelläkävijänä teknologian ja innovaatioiden hyödyntämisessä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi osana UN Womenin koordinoimaa Generation Equality -aloitetta. Verkosto muistuttaa, että tekoälyn kehittämisessä ja siihen keskittyvässä sääntelyssä on tärkeää huomioida erikseen sukupuolinäkökulmat. Teknologiakehitys tarjoaa mahdollisuuksia luoda tasa-arvoisempaa maailmaa, mutta teknologian, mukaan lukien tekoälyn, sukupuolivoumat uhkaavat pahentaa sukupuolten epätasa-arvoa.

Sukupuolittunut verkkoväkivalta tulee tunnistaa kasvavana ja vakavana esteenä naisten osallisuudelle päätöksentekoon, millä on kielteisiä seurauksia demokratialle, rauhalle ja turvallisuudelle laajemmin. Lisäksi on tärkeää huomioida sukupuolittunut disinformaatio turvallisuushkana, jota vihamieliset toimijat käyttävät polarisaation luomiseksi ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden heikentämiseksi. Myös verkon väkivaltainen misoginia on tunnistettava väkivaltaisen radikalisaation muotona.

7. Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman budjetti

Suomella tulisi olla naiset, rauha ja turvallisuus -kokonaisuutta koskeva erillinen budjetti, jota vasten rahoitusta seurataan vuositasona.

Rahoituksen seurannan tulee tuottaa informaatiota, mm. miten rahoitus on jakautunut kotimaassa ja kansainvälisesti tapahtuvaan Naiset, rauha ja turvallisuus -työhön ja eri toimeenpanijoiden työhön sekä mikä osa rahoituksesta suuntautuu konfliktikonteksteissa toimiville nais- ja perhesuunnittelujärjestöille.

8. Naisihmisoikeustoimijoiden ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistäminen ja suojelu

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko määrittelee ihmisoikeudet ja haavoittuvimmassa asemassa olevien oikeudet erityiseksi toimien kohteeksi. Myös Suomen kansallinen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelma painottaa haavoittuvien ryhmien suojelun ja oikeuksien edistämisen tärkeyttä.

Haluamme kiinnittää huomiota siihen vainoon, jota julkista ihmisoikeustyötä tekevät naiset, kuten toimittajat, ihmisoikeustoimijat ja poliitikot joutuvat kokemaan.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat erityisen vainottu ryhmässä monissa maissa ja kärsivät suhteettomasti humanitaarisissa konteksteissa. Lisäksi tiukat kriminalisoinnit ja kaventuva kansalaisyhteiskunnan tila vaikeuttavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia edistävien järjestöjen toimintaa ja vaarantavat oikeuksia puolustavien turvallisuuden.

Haluamme kiinnittää erityistä huomiota siihen, että Suomen tulee ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan johdonmukaisesti puolustaa haavoittuvimmassa asemassa olevien oikeuksia

Olisi tärkeää, että Suomi ottaisi pikaisesti käyttöön humanitaarisen viisumin vainon kohteeksi joutuneille varsinkin silloin kun Suomen tukema tasa-arvo tai ihmisoikeustyö on taustasyy vainolle. Tällöin Suomella on erityinen vastuu yksilöiden hyvinvoinnista.

Lisäksi on tärkeää, että Suomi pitää rohkeita puheenvuoroja ja puolustaa kansainvälisillä foorumeilla erityisen syrjinnän kohteeksi joutuneita ihmisryhmiä kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä.

9. Naiset, rauha ja turvallisuus -agenda tulee huomioida kaikessa Suomen tuessa Ukrainalle

Selonteko linjaa Suomen tuen Ukrainalle jatkuvan vahvana. Suomen kansallisessa Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmassa todetaan: *"Naiset ja haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, kuten lapset ja vammaiset henkilöt sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, ovat kärsineet sodan vaikutuksista suhteettoman paljon. Sukupuolinäkökulman huomiointi Ukrainan tukitoimissa ja jälleenrakennuksessa on tärkeää."*

Suomen tuleekin systemaattisesti tukea naisten osallistumista ja sukupuolten tasa-arvon huomioimista kaikissa prosesseissa sekä kaikilla tasoilla, ml. Ukrainan EU-jäsenyysneuvotteluissa, humanitaarisessa avussa, jälleenrakennusprosessissa sekä mahdollisessa laajemmassa rauhanprosessissa.

Hallituksen tulee lisäksi varmistaa, että kaikissa toimissaan ja tuessaan Ukrainalle toteuttaa, valtioneuvoston tasa-arvopoliittisen selonteon ja luonnosteilla olevan hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaisesti, Ukrainan jälleenrakennusta suunniteltaessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain henkeä: kaikkia toimia arvioidaan ennalta niiden sukupuoli- ja eriarvoisuusvaikutusten näkökulmasta (ns. syrjintäkielto, vaikutusten arvioiminen ennalta, välillinen syrjintä ja moniperustainen syrjintä) sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Selonteko toteaa: "Viranomaisia koskeva tasa-arvon edistämismelvoite koskee hallinnon kaikkia tasoja ja toimintaa: asioiden valmistelusta päätöksentekoon ja seurantaan."

Venäjän hyökkäyssota muokkaa sukupuolten välisiä suhteita ja etenkin paikallistasolla naisten rooli yhteisöjen tarpeisiin vastaamisessa on sodan alettua entisestään korostunut. Tukemalla paikallista kansalaisyhteiskuntaa ja naisjärjestöjä Suomella on mahdollisuus vahvistaa naisten roolia yhteiskunnassa laajemmin.

Toivomme, että Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta ottaa Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston ja Väestöliiton huomiot harkintaan.

Lisätiedot:

Elina Korhonen, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston puheenjohtaja
Väestöliiton kansainvälisten asioiden johtaja
elina.korhonen@vaestoliitto.fi, puh. 050 514 8829

Linda-Lotta Luhtala, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston koordinaattori

linda-lotta.luhtala@unwomen.fi, puh. 050 4133 052

Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkosto on vuonna 2006 perustettu avoin kansalaisyhteiskuntaverkosto, joka edistää naiset, rauha ja turvallisuus -teemoja Suomessa ja Suomen työssä globaalisti. Verkostoon kuuluu yli 25 järjestöjäsentä ja yli 200 tutkija-, asiantuntija- ja henkilöjäsentä. Verkostoa koordinoi UN Women Suomi ulkoministeriön tuella.